

Kapocs a tudáshoz – A könyvtár szerepe a civilek és a tudomány kapcsolatában

Link to knowledge – The role of the library in the relationship between citizens and science

Szemes-Révész Enikő Evelin

Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
revesz.eniko@lib.pte.hu

Absztrakt

A nagy mennyiségű adat- és információáramlás, valamint a társadalmi igények átalakulása következtében a könyvtárak számára elengedhetetlen az új kapcsolódási lehetőségek feltérképezése, melynek segítségével továbbra is nélkülözhetetlen szereplői maradnak a civil és tudományos közeg számára. A nyílt tudomány ernyője alá tartozó közösségi tudomány lehetőséget ad a könyvtár szerepkörének bővítésére, valamint társadalmi kohéziójának javítására. Az alábbiakban a közösségi tudomány fogalmi keretei és a benne rejlő lehetőségek kerülnek bemutatásra a PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont munkacsoportjának elmúlt két évben végzett tevékenysége, valamint a releváns nemzetközi szakirodalom áttekintésének segítségével.

Kulcsszavak: közösségi tudomány, nyílt tudomány, társadalom, társadalmi szerepvállalás

Abstract

With the influx of data and information and the changing needs of society, it is essential for libraries to explore new ways of connecting with each other, so that they can remain indispensable players in the civil and scientific community. Citizen science, under the umbrella of open science, is an opportunity to expand the role of the library and improve its social cohesion. In the following, the conceptual framework of citizen science and its potential are presented with the help of the activities of the working group of the University of Pécs Library and Knowledge Centre over the last two years and a review of the relevant international literature.

Keywords: citizen science, open science, society, citizen engagement

Bevezetés

Napjainkban a digitalizáció folyamatos fejlődése, valamint a mesterséges intelligencia megjelenése és használatának egyre szélesebb körben történő elterjedése következtében átalakul a társadalom információigénye, mely egyben egy folyamatosan változó tényező is. Egyrészt az internetnek köszönhetően lehetőség van az azonnali, naprakész tájékozódásra, másrészt pontosan ezen könnyen elérhető és gyorsan változó impulzusok befolyásolják a társadalmi igények folyamatos változását és alakulását. Ebben a helyzetben a könyvtárak számára is új szerepkörök megtalálására kell törekedni, mellyel fenn tudják tartani a társadalom ellátásában betöltött helyüket. Minderre jó lehetőséget nyújt a közösségi tudomány, melynek segítségével a könyvtárak lehetnek az összekötő kapocs a tudomány, azaz a hiteles információk forrása, és a társadalom, azaz az információt igénylők között.

A közösségi tudomány alapjai

A közösségi tudomány az angol „citizen science” megfelelője, melyet pontos fordítás esetén polgári, vagy állampolgári tudományként emlegethetnénk, ez azonban nem tükrözné a fogalom tényleges jelentését, mely szerint a kutatásokban nem csak a tudományos oldal képviselői, hanem a téma iránt érdeklődő, amatőr állampolgárok is részt vesznek elsősorban önkéntes alapon. Éppen ezért a közösségi tudomány kifejezés fedi le leginkább az angol fogalmi kereteket [3]. A közösségi tudomány a nyílt tudomány (open science) ernyője alá tartozik, mely egyre fontosabb szerepet tölt be az európai, így a magyarországi egyetemek és könyvtárak életében egyaránt. A közösségi tudomány fogalmának ismerete azonban Magyarországon jelenleg még gyerekcipőben jár, de látva az európai példákat, a nyílt tudományhoz kapcsolódó célkitűzések és projektek sikeréhez és megvalósításához elengedhetetlen a közösségi tudomány alkalmazása. Mivel a közösségi tudomány egyszerre segíti a kutatási eredményekhez és azok publikációihoz való nyílt hozzáférést, valamint a civilek aktív részvételét a kutatásokban, így eszközként, ugyanakkor célként is tekinthetünk rá a nyílt tudomány szempontjából [1].

Az első közösségi tudományos projektek megjelenését már az 1900-as évektől számolják, azonban ekkor még más elnevezést használtak. A „citizen science” kifejezés első feljegyzett használata 1989-ben jelent meg [6]. Szintén meghatározó mérföldkő az Európai Civil Tudomány Egyesületének¹ 2014-ben történő létrejötte, melynek célja a tudomány demokratizálása, valamint a közösségi tudományos projektek számának növelése Európában, ezzel a lakosság minél szélesebb körben történő bevonása a tudományos kutatásokba. Az egyesület tíz pontban határozta meg a közösségi tudományos projektek jellemzőit, mely pontokkal jól körülhatárolható a közösségi tudomány fogalma is. Mindezt röviden bemutatva elmondható, hogy a közösségi tudományos projektnek „közösségi” oldalát a korábban már említett civil lakosság adja, akik az adott projektben való részvételükkel hozzájárulnak a tudományos kutatás megvalósulásához, az eredmények létrejöttéhez. Előnyös számukra a projektben való részvétel, hiszen beleláthatnak egy-egy tudományos munkába a kezdetektől egészen a projekt lezárásáig, valamint bővíthetik tudásukat akár gyakorlati szinten is. A közösségi tudomány lényege, hogy cselekvő módon vonja be a lakosságot a projekt minden egyes szakaszába, továbbá, hogy kikérje véleményét az egyes részek megvalósítása során ezzel is biztosítva annak érthetőségét, átláthatóságát. A projekt „tudományos” oldalán az adott tudományterület kutatói állnak, akik számára elengedhetetlen a civilek részvétele a kutatási projektben. Számukra előnyös a kutatás ilyen módon történő megvalósítása, hiszen ezáltal nyitni tudnak a társadalom felé a tudományos témakörökben, ezzel elősegítve a hiteles tájékoztatást és tájékozódást, továbbá megismerhetik a civil oldal nézőpontját a kutatott problémával kapcsolatban, ezzel akár új perspektívát azonosítva a kutatási probléma megközelítéséhez. Mindezek alapján tehát elmondhatjuk, hogy a közös munkával mindkét fél nyer. Ezek a projektek tudományos eredménnyel bírnak, a projektek adatai és metaadatai pedig nyilvánosan elérhetőek. Fontos továbbá, hogy az eredmények bármilyen típusú közzélése során mindig meg kell említeni a projekt civil résztvevőit, hiszen nélkülük az nem valósulhatott volna meg [2,6]. A közösségi tudományos projektekre számos példát láthatunk már, de elsősorban a természettudományok területén találkozhatunk ilyesfajta kutatásokkal, ahol főleg applikációk segítségével kérnek adatokat a lakosságtól például szűnyogokra, kullancsokra, vagy épp vízfolyásokra vonatkozóan.

---

1 European Citizen Science Association (ECSA)

A könyvtárak szerepe a közösségi tudományban

Az amerikai lakosság körében 2008-ban és 2018-ban is végeztek felmérést, melyben a könyvtárak megítélését vizsgálták. Az eredmények² alapján elmondható, hogy a válaszolók az olyan hagyományosnak tekinthető tulajdonságok, mint a csendes, tanulásra alkalmas terek, megfelelő internetkapcsolat mellett egyre inkább közösségi helyként tekintenek a könyvtárakra, melyek ezzel olyan találkozási pontokká válnak a közösség tagjai számára, amelyek számos egyedi programlehetőséget nyújtanak [5]. A könyvtárak részéről pedig éppen ez a közösségi hely funkció az, ami kitörési lehetőséget ad a digitalizáció és modernizáció okozta korlátokból, és segít megtartani a könyvtárak társadalomban betöltött funkcióit. A közösségi tudomány pedig hozzájárul ennek a funkciónak a kiteljesedéséhez azáltal, hogy kihasználhatóvá teszi a könyvtár versenyelőnyt jelentő tulajdonságait. Egyrészt a könyvtár kiváló találkozási pont a tudományos és a civil oldal képviselői számára, hiszen mindkét fél által egyformán elérhető, szabadon látogatható, és ez a fajta szabadság és elérhetőség adja a könyvtár előnyét, hiszen semleges térként funkcionál, mivel sem a tudományos oldal képviselői, sem pedig a civilek nem érznek frusztrációt, ha a könyvtári terekben kell találkozniuk, mivel mindkettőjük számára ismerős, otthonos a terep. Mindemellett a könyvtárak képesek kiszolgálni mindkét fél igényeit, ezáltal kellő tájékoztatást nyújtva a tudományos és hétköznapi témákban egyaránt. Tehát a könyvtár egyfajta kapocs szerepet tud betölteni a kutatások, innovációk és a társadalom különböző tagjai között. Ez a fajta kapocs vagy híd szerep pedig a közösségi tudományos projektekben elengedhetetlen, mely szerep betöltéséhez szükséges kompetenciákkal és tudással rendelkeznek a könyvtárak. Egyrészt adott a könyvtárosok szakmai tudása és kommunikációs készsége, mellyel támogatni tudják egy-egy projekt során a kutatókat, továbbá adott a könyvtár kapcsolati hálója a civil lakosság felé, hiszen a könyvtárba betérő olvasók könnyen elérhetőek és tájékoztathatóak az adott projektről. Mindemellett a könyvtár rendelkezik azokkal a fizikai terekkel, melyek kihasználhatóak a projekt során megvalósuló előadások, konferenciák, tájékoztatók alkalmával, ezzel is erősítve a könyvtár harmadik hely funkcióját. Mindemellett pedig lehetőséget nyújt a kutatókkal történő szorosabb együttműködésre a könyvtárak adatgyűjtési és tárolási tevékenysége és tapasztalata, mellyel szintén úgy tudják támogatni az adott kutatási projektet, hogy az nem jár többletberuházással [1,3,4].

A PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont munkacsoportjának tevékenysége

A cikk ezen része néhány gyakorlati elemmel kívánja szemléltetni, hogy a könyvtár hogyan tudja alkalmazni a rendelkezésére álló kompetenciákat és erőforrásokat a közösségi tudományos tevékenység kialakítására és fejlesztésére.

APTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont közösségi tudománnyal foglalkozó munkacsoportja 2021-ben jött létre azzal a céllal, hogy feltérképezze a nyílt tudományhoz kapcsolódó közösségi tudományban rejlő potenciális lehetőségeket. A nemzetközi példákat áttekintve látható volt, hogy a Könyvtár jó pozícióban van abból a szempontból, hogy egyetemi könyvtárként adott számára a tudományos oldal képviselőivel a kapcsolat, mindeközben pedig, mivel a társadalom minden tagja által szabadon látogathatóak egységei, így a civil lakossággal való kapcsolatteremtésre is megvannak a feltételei. A közösségi tudományos tevékenység megvalósítására számos lehetőség nyílik. A PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont célul tűzte ki, hogy felkutassa elsőként az Egyetem karain és intézeteiben működő olyan projekteket, melyek azonosítottan közösségi tudományos projektek, illetve

2 OCLC and American Library Association (2018): From Awareness to Funding: Voter Perceptions and Support of Public Libraries in 2018. *Dublin, OH: OCLC.* <https://doi.org/10.25333/C3M92X>.

azokat is, melyek tagjai ugyan még nem ismerik a közösségi tudomány fogalmát, így nem azonosították ilyen szinten a kutatótevékenységüket, azonban megfelelnek ezen fogalmi kereteknek. Ezt követően pedig már lehetőség van arra, hogy a városban és a régióban is felkeresse az ilyen típusú projekteket. A Könyvtár a meglévő erőforrásainak hatékonyabb kihasználásával törekszik a projektek támogatására. Így elsősorban marketingtevékenységet nyújt a projektek számára, mely keretei között a honlapján létrehozott egy közösségi tudományos aloldalt³, ahol megtalálhatóak a projektek részletei, továbbá közösségi média felületein és blogoldalain rendszeresen népszerűsíti partnerei tevékenységét, eseményeit és célkitűzéseit. Ez a fajta támogató tevékenység kiegészül közös programok szervezésével, illetve a partnerek programjai számára helyszín biztosításával a könyvtári terekben, ezzel is megteremtve a lehetőséget, hogy minél több könyvtárhasználóhoz eljusson a közösségi tudományos projektekből való részvételi lehetőség.

Konklúzió

Összességében elmondható, hogy a digitalizáció és a modernizáció térnyerése következtében a könyvtárak számára kitörési lehetőséget nyújt a nyílt tudományhoz tartozó közösségi tudomány, melynek segítségével a könyvtárak tölthetik be a kapocs, híd szerepét a tudományos oldal és a civil társadalom képviselői között ezzel is támogatva harmadik missziós tevékenységét és megtartva pozícióját a társadalmi igények kiszolgálása területén. A közösségi tudomány és az ahhoz kapcsolódó projektek lehetőséget adnak a könyvtárak számára, hogy meglévő erőforrásaik és kompetenciáik felhasználásával építsenek ki partnerkapcsolatokat a közösségi tudományos projektek résztvevőivel, ezáltal bővítve szolgáltatásaikat és szerepkörüket, valamint növelve a könyvtárhasználók elégedettségét, akik részéről egyre inkább megjelenik az igény, hogy a könyvtár találkozási hely funkciót töltsön be, tehát a hagyományos szolgáltatások mellett lehetőséget biztosítson a közösségépítésre is. A lehetőségek adottak, csupán minden könyvtárnak meg kell találnia azt a pontot, ahol be tud csatlakozni a közösségi tudományos tevékenységbe.

Felhasznált irodalom

- [1] Cigarini A. et al. (2021): Public libraries embrace citizen science: Strengths and challenges. *Library and Information Science Research*, 43. évf. 2. sz. 101090. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101090> (2023.06.14.)
- [2] European Citizen Science Association (2015): 10 Principles of Citizen Science. <https://www.ecsa.ngo/documents/> (2023.06.13.)
- [3] Gaálné Kalydy Dóra (2020): Civilek a kutatásban- közösségi tudomány a könyvtárban. *Könyvtári figyelő*, 30. (66.) évf. 1. sz. pp.54-57. <https://epa.oszk.hu/00100/00143/00359/pdf/> (2023.06.13.)
- [4] Ignat T.- Cavalier D.- Nickerson C. (2019): Citizen science und bibliotheken: Walzer tanzen auf dem weg zur zusammenarbeit. *VOEB-Mitteilungen*, 72. évf. 2. sz. pp. 328-336. <https://doi.org/10.31263/voebm.v72i2.3047> (2023.06.14.)
- [5] OCLC and American Library Association (2018): From Awareness to Funding: Voter Perceptions and Support of Public Libraries in 2018. Dublin, OH: OCLC. <https://doi.org/10.25333/C3M92X> (2023.06.14.)
- [6] Vohland, K. et al. (2021): Editorial: The Science of Citizen Science Evolves. In: Vohland, K., et al. *The Science of Citizen Science*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-58278-4_1 (2023.06.13.)

---

3 https://www.lib.pte.hu/hu/service/citizen_science-273

The background is a complex digital artwork. It features a grid of small, overlapping squares in various shades of orange, red, and blue. A bright, glowing light source is positioned in the center, creating a vertical beam of light that fades into the surrounding colors. The overall effect is a sense of depth and digital connectivity.

ÚJ TECHNOLÓGIÁKKAL,
ÚJ TARTALMAKKAL A JÖVŐ DIGITÁLIS
TRANSZFORMÁCIÓJA FELÉ

32. Networkshop: országos konferencia

2023. április 12–14.

Pannon Egyetem, Veszprém

ÚJ TECHNOLÓGIÁKKAL, ÚJ TARTALMAKKAL A JÖVŐ DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓJA FELÉ

32. Networkshop: országos konferencia

2023. április 12–14.
Pannon Egyetem, Veszprém

Szerkesztette: Tick József, Kokas Károly, Holl András

HUNGARNET Egyesület
Budapest, 2023

Szerkesztette: Tick József, Kokas Károly, Holl András

Tipográfia és tördelés: Vas Viktória

Workshop

2023. április 12–14. Pannon Egyetem, Veszprém konferencia előadásainak közleményei

ISBN 978-615-82243-1-4

DOI: [10.31915/NWS.2023](https://doi.org/10.31915/NWS.2023)

Kiadja a HUNGARNET Egyesület
az MTA Könyvtár és Információs Központ közreműködésével

Budapest

2023

Borítókép: [freepik.com](https://www.freepik.com)

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	5
Király Sándor, Balla Tamás: Flipped classroom az sqlsuli.hu-ban.....	7
Wirágh András: Abaújszántótól Zombolyáig. Megjegyzések egy új sajtóadatbázishoz	14
Albert Ágota Katalin: Az EGT-tagállamok adatvédelmi felügyeleti hatóságainak szankcionálási gyakorlata az oktatási szektorban a GDPR alkalmazása óta	19
Simon András: Digitális dokumentumok gyűjteménykezelési gyakorlatának támogatása a digitális tartalmak számossága, mérete és féleségeik vizsgálatával	24
Bódog András: Az Annif gépi tárgyszavazó rendszer magyarországi adaptációjának feltételei és lehetőségei	31
Dezső Krisztina: A Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény online adatbázisai és digitális gyűjteményei	36
Ungváry Rudolf, Király Péter: Nemzeti könyvtárak és az OSZK MARC21 állományainak összehasonlító elemzése néhány adatmező alapján	42
Szemes-Révész Enikő Evelin: Kapocs a tudáshoz – A könyvtár szerepe a civilek és a tudomány kapcsolatában	50
Tóth Zoltán: Az RO-Crate alapú kutatási objektum csomagolás keretrendszere az ELKH ARP platformban	54
Király Roland, Király Sándor, Palotai Martin Marcell: Neurális hálózatok oktatási alkalmazását támogató keretrendszer Virtual (VR) és Augmented Reality (AR) eszközökkel	60
T. Nagy László: Mesterséges intelligencia, multimédia, tanulástámogatás	69
Horváth Péter: Egy automatikusan generált rímshótár fejlesztése és a magyar kanonikus költészet rímshavainak néhány jellemzője	77
Héjja Balázs, Tóth-Jávorka Brigitta, Tóth Máté: Digitális tartalomfejlesztés közkönyvtári környezetben	85
Koczka Ferenc: Szemelvények egy felsőoktatási rendszer informatikai védelmének tapasztalataiból	91
Bolya Mátyás: A digitális gyűjtésrekonstrukció lehetőségei: az Ethiofolk projekt	99
Dobás Kata, Sidó Zsuzsa, Szabó-Reznek Eszter: A Kolozsvári Állami Magyar Színház jelmezterveinek digitalizációja és felvitele az ITIdata adatbázisba	108
Köpösdí Zsuzsa: H5P-ben létrehozható interaktív és adaptív tananyagok	116
Fülöp Tiffany, Molnár Tamás, Hoczopán Szabolcs: Komplex kutatástámogató szolgáltatási portfólió az SZTE Klebelsberg Könyvtárban	122
Vass Johanna: Az Open Science könyvtári vonatkozásai	129
Antal Péter, Czeglédi László: A digitális oktatás módszertana a gyakorlatban	135
Máray Tamás: A szuperszámítástechnika mint európai stratégiai ágazat	143
Frankó Máté, Zeller Rozália: Szoftveres Cutter-keresés az SZTE Klebelsberg Könyvtárban	151
Zsiborács Judit, Dési Ádám Dániel, Nagy Attila Árpád, Urbán Katalin: Tudományometriai műhely könyvtári környezetben	157

Palkó Gábor, Szekrényes István, Bobák Barbara: A Digitális Örökség Nemzeti Laboratórium webszolgáltatásai automatikus kézírás-felismertetéshez	164
Szűcs Kata Ágnes: Adatvizualizációs lehetőségek a bölcsészettudományban	170
Leitgéb Mária: A BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék repozitóriuma	178
Mihály Eszter, Micsik András: Szerkesztői környezet TEI-alapú szövegkiadásokhoz	186
Dobás Kata, Fellegi Zsófia, Palkó Gábor: A kis gömböc meséje - az ITIdata irodalomtudományos adatbázis fejlesztése 2022–2023-ban	192
Alföldi István, Szemigán Dorottya Henrietta, Palkó Gábor, Fellegi Zsófia: Kutatói e-mail hagyaték archiválása és feldolgozása	199